

Naš puć k měrej

Je-li možno,
tak wjele kaž na was zaleži,
mějće měř ze wšěmi čłowjekami.
Njedaj so přewinyć wot zleho,
ale přewiń zle z dobrym.

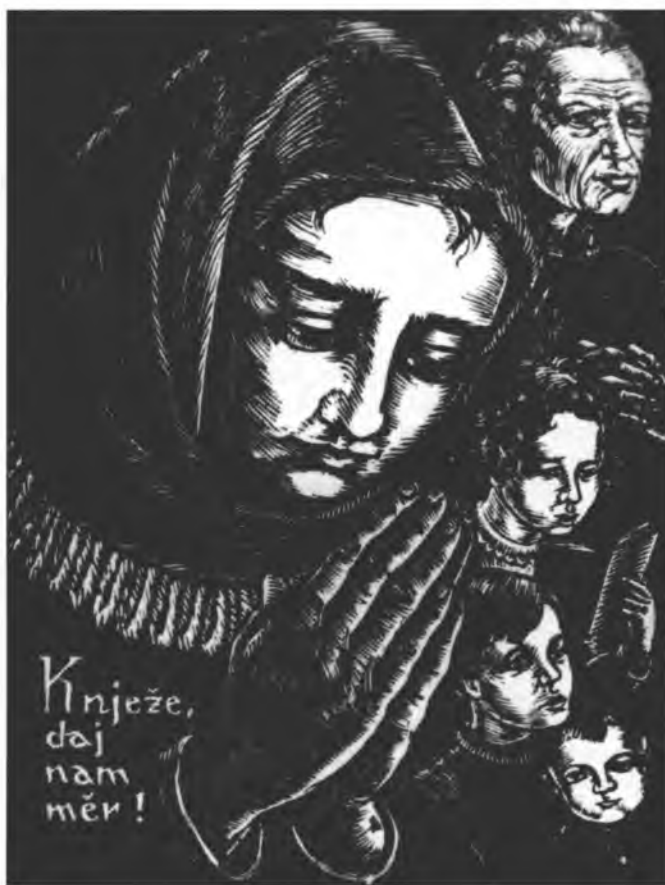
(Rom. 12,18 a 21)

Kak derje by było, hdy bychy so ludžo po křesćanskich zasadach měli! Měr by knježił w našich domach, we wsach a městach, po cyłym swěće. Myslmy na příklad na Israe! Hižo přez měsacy a lěta knježi tam spirala namocy. Sebjemordarske atentaty wuwabjeja wječjenja israelskeho wójska. Z wojerskich atakow nastawaja nowa hida a dalše atentaty. Wupuća skoro hižo widźec njeje. Hdy by so tola w Bliskim wuchodze přesadził princip lubosće! Hdy by so tola prawje bórze skónčiła namóc! Ale položenje je přejara komplikowane, hač zo bychmy je móhli do poslednjeho prawje posudžować.

Tuž chcemy so přiwobročić našemu wobinskemu žiwjenju w swójbje, na džěle a w susodstwje. Tež tu mamy dosć składnosće, sej rozpominać Pawołowe słowa. Zo bych podať příklad: Kak dže so nam, hdyž mamy susoda, kotryž da kóždy kónc tydženja wótre radijo běžeć? Wjeselimy so na měřnu njedželu, ale dyrbymy sluchać na powěsće a ropotace šlagry. Što mamy činić a kak so zadžeržeć? „Je-li možno, tak wjele kaž na was zaleži, mějće měř ze wšěmi čłowjekami.“ Po tutej zasadze mamy so prócować wo měřliwe dojednanje. Dobra rozmołwa mjez susodami wěsće něšto wuskutkuje. Nječakajmy z tym předołho, zo so njeby w nas nahromadžiło wulke mjerzanje, kotrež by wubuchnyło w rozmołwje a dowjedło k pohóršenju poměra.

Biblija liči realistisce z tym, zo njeje wuspěch dobreho zadžerženja garantowany. Za měř a dojednanje staj stajnje dwajo třěbnaj. Móžno, zo dyrbymy z přestapjenjemi žiwi być. Ale, tak Pawoł, kaž wjele na nas zaleži, mamy so prócować wo měř ze wšěmi čłowjekami.

To samsne płaći tež w powołanskim žiwjenju. Znaju małego předewzačela z twar-

„Knježe, daj nam měř!“ – linolowa rězba Hanki Krawcew

skeje branše, kotryž je so dať wot wulkich pjenjez wulkeje firmy slepić, a na kóncu je jeho ta wulka firma dowjedła do bankrota, dokelž njeje jemu w prawym času zaptačila wukonjane džěta. Předewzačel je při tym swoju chěžu přisadził a bydli nětko na podruž w tym domje, kiž je sej ze swojimaj rukomaj natwaril. Móžemy sej lochko předstajić, zo zbudži tajki wasud hidu a zle mysle w potrjechenym. Ale tež tu njech płaći słowo Swjateho pisma: „Njedaj so přewinyć wot zleho, ale přewiń zle z dobrym.“

Zda so nimale njemožne być, tole do skutka stajić. Zwotkel dóstanjemy mocy za žiwjenje bjez hidy a agresijow? Proste potłóčowanje tutych začućow k ničemu nje-wjedže. Pak nastanu z potłóčowaných agresijow depresije abo wšelake organiske

škodny abo zle mysle so na druhim městnje wotreaguja.

Najprjedy jónu je derje, sej wuwědomić wšo to, štož we mni tči. Sprawnosć napřečo sebi sej žada, zo spózna, hdy sym hněwny a čehodla. Potom móžu rozmyslować wo tym, kak móžu prawje reagować. Snadž móže so sprawnosć stać přez nadřadowane organy, přez sudnistwa abo wyše zarjady. Ale to je njewěsta wěc. Prawo měć a prawo dóstać je dwoje. Wjele pomha, hdyž njewostanu sam ze swojim hněwom a ze swojimi mjerzanjemi, hdyž mam čłowjeka, kiž mi pomha njesć wobčežnosće žiwjenja.

Prawje je tež, so dopomnić na słowa Swjateho pisma wo Božej lubosći. Ja sym

Bože džěćo, wšojedne, što so stawa. Tym, kiž Boha lubuja, wšitke wěcy k dobremu služa. W modlitwje namakamy móc, kotruž trjebamy. Druhdy tež pomhaja příklady tamnych ludźi, kiž so njesu dali přewinyć wot zleho, ale su přewynili zle z dobrym. Najwažniši příklad za nas je Jezus Chrystus. Wón je po puću lubosće a měra chodzil. Hišće na křižu je so modlił za tych, kiž su jeho křižowali. Tole njebě slabosć, ale najwjetša synosć. Bóh so postara wo sprawnosć. Chrystusa je z morwych zbudzil a jemu mjeno nade wšitkimi mjenami dať. Dowěrmymy so Jezusej a mocy jeho lubosće.

Njedajmy so přewinyć wot zleho, ale přewińmy zle z dobrym. Tole je naš puć k měřliwemu žiwjenju.

Jan Malink

Tole je znate łaćonske hesło, kotrež so wosebje w klósterskich rjadach katolskeje cyrkwyje wužiwa. Přeložene rěka wone cyle jednorje „Spěwaj a džětaj!“ a je mnohim ze žiwjenskim heslom. Zo dyrbymy džětać, zo bychmy swój chléb měli, je zrozumliwe. Tež ty budžeš so prjedy abo pozdžišo za powotanje rozsudzić dyrbjec. Štó wě, hač nimaš hižo tajne přeće?

Kak pak steji z tym „spěwanjom“ w našim žiwjenju? W pěstowarni a šuli nawuknješ wjele spěwow. Snano spěwaš druhdy ze staršimaj abo samo w šulskim chórze? Tež w džěćacych kemšach abo w nabožinje so husto spěwa. Njespěwamy tam jenož z luteje

wostudy, ale džakujemy so, chwalimy abo prosymy Boha w našich spěwach.

Z hesła je spóznać, zo stej wjeselo a próca wusko zwjazanej. W hódančku, kiž sym za tebe přihotowała, móžeš to hnydom raz wupruwować. Pytaj puć přez labyrint, a jeli maš wšitko prawje, móžeš za sobu štyri započatki džěćacych spěwow wučitać. Zawěsće je znaješ a móžeš sej je hnydom zaspěwać. Tuž přeju či wjele wjesela při spěwanju kaž tež džětanju.

Jadwiga

Dwě róčnicy w Praze swječili

27 wjednikow zběžka

21. smažnika 2002 zhromadźichu so wulke syły ludži w Mikławskej cyrkwi husitskeje česko-słowakskeje cyrkwyje na Staroměstském náměstí, zo bychy wopominali 27 nawjedowarjow českeho krajnostawského zběžka přečiwo habsburgskemu kráľi Ferdinandej II. Na tutym dnju w léce 1621 buchu wšitcy sydomadwacećo po přehratej bitwje na Bělej horje wotprawjeni. Kaž chłostanje českih njekatolikow započča so tehdy nanuzowana njesmilna katolizacija, kotrejež scěh bě masowe wupućowanje ewangelskich wobydlerjow. (Česka bě mjenujcy před Bělohórskej bitwu z wjetšeho džěla protestantiska.) Z jeničkej statnej nabožiny bu katolska, wšě druge buchu zakazane a přescěhane. Česka rěč bu ze zarjadow wotstronjena a přez němčinu narunana. Njekatolske knihy so palachu. Nastate spadowanje českeje narodnej kultury a českeje rěče wohrožowaše we 18. lětstotku samo fyziske traće českeho naroda. Tón so hakle w 19. lětstotku započča wuwědomjeć a so kónc lětstotka do tajkeje měry zhraba, zo zamó so spočatk 20. lětstotka wuswobodzić a bu kmany sej wudobyc politisku swobodu. Z tajkimi a podobnymi mysličkami so wobdžělnicy zetkanja zaběrachu. K zhromadženym řečestaj mgr. D. Molnár a po nim jara emocionalnje spisowacelka D. Štětínová. Dale porěčestaj potomnikaj wotprawjenych Jan Vodňanský a Viktor Sušický. Wokalne skladby J. S. Bacha, J. Bernáteka a A. Dvořáka zanjese M. Bělohávková, na byrglach piskaše J. Bernátek.

Po tutym wopomnjeću podachu so

wobdžělnicy z cyrkwyje před radnicu na městno, hdžež so před nimale 400 lětami eksekucija wotmě. Tam zastupjerjo wjacorych towarstwow kwěcele položichu a k zhromadženym porěčachu. Swjatočnosť so zakónči z českej hymny „Kde domov můj“ a ze słowakskeje hymny „Nad Tatrou sa blýska“, kotrež zahudzi dujerska kapala českeje armeje.

Pátec bratraj

24. smažnika so přećeljo Serbow ze Sdruženi přecelow Łužicy při Towarstwie Narodneho muzeja, ze Spoleka česko-łužiskeho a z wobnowjeneho Towarstwa přecelow Łužicy zeńdžechu na narodnym wopomnišću w Praze-Kobylisach na bywšim wojskim třělnišću, hdžež za čas wójny Němcy českih wótčincow wotprawjachu. Tam buštaj w léce 1942 dnja 24. smažnika prof. dr. Josef Páta a dnja 2. pražnika jeho bratr dr. František Páta, wobaj wulkej přećelej a spěchowarjej Serbow, zatřělenaj. Na tutym zrudnym městnje su zaměstnjene kamjentne pomniki z wudypanymi mjenami woporow němskeje okupacije a z datumami jich smjerće. Wjele džěsatkow mjenow jow wopytowar namaka. Wo bratromaj Pátec porěča česce, wočiwidnje hnuty, dr. Josef Lebeda, za Serbow potom Jurij Łuščanski. Na wopomnjeću wobdžělichu so tež potomnicy wobeju wótčincow, džowka Františka Páty prof. Jarmila Vrchotová-Pátová, wnukaj Josefa Páty z džěćimi a druzy přiwuzni. Přišli běchu tež zastupjerjej Sokola atd. Po narěčomaj spominachu přítomni hišće w mjezsobnych bjesadach na tragiske podawki našich stawiznow.

Jiří Mudra

Žnjenski kěrluš

Džak a česć měj Bóh, tón miły, kiž nam brózdnu žohnuje, z kóždym lětom nowe džiwu, móc a krasnosť pokaže.

Džak a česć za žohnowanje, kiž smy z pola chowali, jeho wótčne wobstaranje dešć a slóncó wobradži.

Džak a česć tom' Knjezej dajmy spěwajo a we skutku, bratrow hlódných njewostajmy, smilni smilnosť dóstanu.

Džak a česć, dóńž zemja Boža njese plód nam k potrjebi; hač do rowa, smjertnoh' ťoža chwalmy Boha wjeseli!

Handrij Zejler

Bohate žně běchu lětsa narostli na tutym žltišću pola Sprjeca. Foto: E. Bigonowa

Serbsko-jendźelske zetkanje w lěće 1704

W měšćanskej knihowni w Budyšinje chowa so žadna nabožna knižka z titlom „Nothwendige Seelen-Sorge in eines Predigers Sendschreiben an seine Pfarrgenossen vorgestellt“. Byrnjež knižka němski titul měta, je jeje hłowny tekst (79 str.) w hornoserbskej rěči. Wudata w lěće 1704 w Budyšinje pola Andreasa Richtera, bu wona, kaž na str. 3 zhonimy, „z radu a z dobroćiwosću jeneho wosebneho angliškeho knjeza, teho knjeza Haleša, kiž přez Łužice swój puć wza,“ do serbskeje rěče přeložena a čišćana.

Nadrobniše wo tutym wudawaćelskim předewzaćiu zhonimy z rozprawy stawiznarja Christiana Knauthy w jeho knize „Derer Oberlausitzer Sorberwenden umständliche Kirchengeschichte“ (Zhorjalc 1767), hdžež na str. 281–282 twjerdži, zo přebywaše w lěće 1704 w Budyšinje wosobny jendźelski lord Baron von Hales, kiž běše jako jendźelski kralowski póstanc po puću z Wiena do Berlina. W času swojeje přitomnosće w Budyšinje běše wón jónu připadnje w bliskosći Michalskeje cyrkwy, hdžež wuhlada, kak serbscy kemšerjo runje po kemšach z cyrkwy domoj džěchu. Jeho wosebje překwapi jich njewšedna drasta. Na jeho prašenje, što to do ludźi je, rozprawichu jemu, zo su to powostanki starych Serbow, kiž „před 1000 lětami tutón kraj wobsedzachu“. Hišće wćipny, da wón serbskeho archidiacona Pětroweje cyrkwy Pawła Prätoriusa (1650–1709) k sebi přińc, z kotrymž so potom wo wobstejnosćach Serbow rozrěčowaše a so wosebje woprašo za jich dušinej a křesćanskej powahu. Archidiakonej přepoda wón němski přeložk najprjedy w jendźelskej rěči spisaneje knihi z titlom „Die nothwendige Seelensorge“ a žadaše sej, zo by ju tón do serbskeje rěče přeložil, čišćeć dať a mjez Serbami rozdźeliť. Kaž Knauthe nas dale informuje, njezaruna Hales jenož wudawki čišća, ale tež Prätorieusej za jeho prócu při přeložowanju honorar wuplaći.

Pawoł Prätorius (to je laćonski přeložk serbskeho mjena Šofta) bě jedyn z najwážnišich serbskich prócowarjow skónc 17. a spočatk 18. lětstotka. Wón běše sobustaw komisije, kotraž wuda w serbskej rěči 1693 mały katechizm, 1695 epistle a scěnja a 1696 cyrkwinisku agendu. Z Michałom Frencelom a Michałom Racu wobstara wón 1703 přeni serbski přeložk psalmow. Wón džěfaše sobu tež na Frencelowym přeložku Noweho zakonja (1706) a na přenich serbskich spěwarskich, kotraž 1710 wuńdžechu.

Robert Hales – kaž sym móht zwěsćić – běše posoł a zastupnik jendźelskeho Towarstwa za spěchowanje křesćanskich znajomosćow (Society for Promoting Christian Knowledge), kotraž so w lěće 1698 w Londonje jako přenje anglikanske misioniske towarstwo založi. Do hłownych nadawkow towarstwa slušaje rozšěrjenje biblijow a tamnych nabožnych spisow we wšelakich rěčach. Moje pytanje za Halesom w kompendijach jendźelskeje aristokratije wobkrući, zo wón sam njebě ani baron ani lord nekajkeho stopjenja. Prawdžepodobne pak je, zo bě wón młodši syn nekajkeho zemjana, přetož w lisće towarstwu z lěta 1701 wot sobudželaćerja w Šwicarskej wón so mjenuje jako „Mr. Robert Hales, kotrehož po wašnju kraja [Šwicarskeje] tituluja po titulu jeho nana“. Štó pak jeho nan bě, njejsym hišće móht zwěsćić. Knauthe twjerdži dale, zo bě Hales jendźelski kralowski póstanc. Wo skutkowanjju jendźelskich diplomatow a kralowskich póstancow na započatku 18. lětstotka je so wjele pisało, w žanej z wotpowědných přiručkow pak njejsym jeho mjeno namakať. Při wšěm njeje wuzamknjene, zo měješe wón nekajki diplomatiski nadawk, přetož čas jeho přebywanja w Němskej běše čas Wójny španiskeho namrěwskeho slěda (1701–1714), do kotrejež so Jendźelska a němske kejžorstwo zaplećeštej.

Jendźelski original knižki „Nothwendige

Awtor prof. dr. Gerald Stone z Jendźelskeje z mandźelskeje lětsa nalěto w Budyšinje

Foto: M. Bulank

Seelen-Sorge“, kotryž so mjenuje „A Pastoral Letter from a Minister to his Parishioners“, wuńdže w Londonje w lěće 1699 a namaka so w zapisach wudaćow towarstwa wot lěta 1700. Běše po zdaću popularny, přetož w lěće 1769 wuńdže jeho pjatnate wudaće. Serbski přeložk pak, kelkož wěmy, bu bórze zabyty. Sym wćipny, hač je eksemplar w Budyskej měšćanskej knihowni unikat.

Za mnje wostanje Hales potajnostna figura, wo kotrejež bych rady wjele wjac wuslědžił, ale dwěluju, hač budže to móžno. Hdyž pak sym w Budyšinje, wosebje hdyž sym na Serbskim kěrchowje abo hewak w bliskosći Michalskeje cyrkwy, njeńdže mi z pomjatka mój krajan, kiž před nimale třomi lětstotkami ze zadžiwanjom přihladowaše, kak Serbj w swojej njewšednej drasće po kemšach domoj džěchu.

Gerald Stone

Žórle:

Brock, Peter: Daniel Ernst Jablonski and Education in Lower Lusatia, w: The Slavonic and East European Review, XLIV (1966), str. 444–453
McClure, Edmund: A Chapter in Church History; being the Minutes of the Society for Promoting Christian Knowledge for the Years 1698–1704 (London, 1888), str. 355–356

Žadnostka w Michalskej cyrkwi

W archiwje Michalskeje wosady w Budyšinje chowa so žadnostka: parament na dupu z lěta 1852 ze serbskim napisom. Zhotowjeny je ze somočaného, mjeztym hižo chětro wusmahnjeneho fijałkojtoho plata. Wušiwanja a wobrubjaca canka su slěborne. Po formje je wosomróžkaty, tak kaž je tež dupa w Michalskej cyrkwi. Z canku ma přeměr 71 cm.

Dalokož džensa wěmy, jedna so wo druhe najstarši parament ze serbskim napisom, kiž w našich wosadach mamy. Hišće starši, pochadźacy z lěta 1840, wobsedzi jenož hišće Poršiska wosada. Žadny je tež w swojej funkciji jako wodžeće na dupu.

Tajke su jara ředke a so lědma w žanej serbskej wosadze namakaja.

Parament je w tutych dnjach runje 150 lět stary. Prawdžepodobnje darichu jón wosadni swojej cyrkwi při składnosći 25lětného wosadneho jubileja fararja Ernsta Bohuwěra Jakuba, kotryž so dnja 25. julija 1852 wulcyšnje swjěćeše. Wušiwanja a canka w slěbru pokazuja na tutón slěborny jubilej. Najskerje je so tehdy kompletna sadźba nowych paramentow tež za woltar a klětku darila. Wšitke tute džěle pak su džensa zhubjene. Čim bóle móžemy sej wažić, zo je so parament na dupu wuchowať.

T.M.

150 lět stary parament na dupu w Michalskej cyrkwi

Foto: T. Malinkowa

Nieda/Niedów – hdžež bě něhdy Tešnař z fararjom ...

36 lět, wot 1862 do 1898, bě Jan Bjedrich Tešnař farar w ewangelskej němskej wosadze Nieda pola Zhorjelca. Krótko do jeho 104. posmjertnin podam so w juniju 2002 na wopyt do tuteje wsy, kotraž leži džensa w Pólskej a so Niedów mjenuje.

Niedów? Ně, tajkeje wsy tu we wokolinje njeje, měni předawarka při tankowni w Zgorzelcu. Tola mam zbožo. Jeje kolega wo tajkej wsy wě a móže mi ju samo na karće pokazać. Njetrjebam daloko jěć, jenož někak pjatnaće kilometrow na juh po dróze č. 352 w směrje na Bogatynju. We wysokosci Radomierzyc pokazuje pućnik nalěwo do jenož počtra kilometra zdaleneho Niedowa. „*Kšasna jo tam ta strona, gorata a depata, pałna zelenych tukow a płodnych polow*“ – takle je něhdy Bramborski Casnik wo Niedańskej kónčinje pišať. Dyrbju wopisanju přihtosować. Z wjerškow wysokich štomow saha kónčk cyrkwineje wěže – wěže Tešnarjoweje cyrkwy! Wo nej je wón sam raz prajiť: „*Gab se Skjarboski turm na Lutolski stawit, ga njeby hyšći tak husoki był ako Niedański!*“

Wočakuju wjes, ale wuhladam dowolowe srjedžišćo. Hnydom za wjesnej tafla

Napís na kěrchowje – jedna z rědkich pokazkow na němsku zašćosć wosady

započina so wulke, ze železnym płotom wobhrodžene wočerstwjenišćo. Informačiska tafla wozjewja, zo jedna so wo „*Ośrodek wypoczynkowy i sportów wodnych*“ a zo słuša brunicewej milinarni w bliskim Turówje.

Njejsym dowolnikarka, tuž podam so dale po puću, kiž wjedže zboka železneho płota runu smuhu k cyrkwi. Cyrkej a ju wobdawacy kěrchow je jenički areal, kiž njeje ze železnym płotom wobdaty. Tu maš swobodny přistup. Boží dom je hoberske twarjenje, tajke, kajkež mějachu je

Zachod do fary, w kotrejž je Tešnař 36 lět bydlit

jenož zamóžite wosady. Je widjeć, zo Tešnař w Niedze njebě mjez chudymi fararj. Tole bě tež přičina, čehoždla je so z Delnjeje Łužicy sem přesydlit, tehdy, hdyž bě mlody duchowny a hdyž trjebaše dobrou

Farar Jan Bjedrich Tešnař (1829–1898)

Foto: Serbski kulturny archiw

zastužbu, zo móht swój přez studij nastaty doť wotpłaćować.

Přez zezrawe železne wrota stupju na kěrchow. Njezwučeny napohlad da mi pozastać. Jenož kónčkaj, hdžež su nowše rowy, stej hladanej. Na zbytnych wulkich přestrjnjach saha z wysokeje trawy jenož tu a tam stary narowny kamjeń. Něhdže tu je farar Tešnař namakať swój posledni wotpočink. Na jeho chowanju 17. junija 1898 běchu tež Serbja přítomni byli: fararjej Korjeńk z Borkowow a Bolte z Brjazyny a kandidataj teologije Wylem Nowy a Bogumiť Šwjela. Z předowanjom a ze serbskim Wótčenašom fararja Korjeńka so tehdy w mjenje Serbow z nim rozžoňowachu.

Hač je móžno Tešnarjowy row hišće namakać? Při kěrchowowej muri su wulke swójjbne rowy, někotre su samo hišće ze železnymi lěsycami wobdate. W tajkim bóle wosobnym rowje su drje tež Tešnarja pochowali. Předobudu so wot jednoho k druhemu. Wšitke su zarosćene z kerčinu a černjemi. „*Ruhestätte*“ a „*In Gottes Frieden ruhen hier*“ móžu tu a tam hišće wučitać. Nihdže pak mjena pochowanych njezhonju. Tafla z mjenami su wudypane, rozbite, wotstronjene ... Pokazki na němsku zašćosć

nětko pólskeho kraja buchu systematisce zničene. Tak wostanje drje tež Tešnarjowy row na wšě časy njeznaty a Serbam njebudže móžno tam při jeho poslednim wotpočinku na džakownosci na jeho spominać.

Něhdy ewangelska cyrkej je džensa katolska. Na to pokazuje hižo zboka njeje stejacy wysoki drjewjany křiž z napismom „*W krzyżu zbawienie*“. Cyrkej njeje w najlěpším stawje, wobmjek wotpaduje, někotre wokna su rozbite, blach na wěži zezrawi. Wotyždjenja cyrkej njeje přistupna. Kóždu njedzela pak so tu připođnju w dwanaćich kemše swjeća wot duchowneho, kiž přijědže z Krzewiny. Kemšerjo přińdu z třoch wokolnych wsow. Něhdyša farska cyrkej Nieda je džensa potajkim bjezwuznamna filiala Niedów ...

Niže kěrchowu wuhladam impozantne zastarske twarjenje. Móže to jenož fara być. Kěrchowowe wrota, kiž k nej wjedzachu a přez kotrejž je Tešnař w 36 lětach šćo wě kak husto kročit, su zamurjowane. Dyrbju so zawróćić a so podać do wočerstwjenkeho centruma. Byrnjež junij był, tam ani jednoho dowolnikarja njezetkam. Jenož někotři mužojo, wuhotowani z karami a łopaćemi, wšelake džela wukonjeja. Přihotuja dowolnikarsku sezonu.

Něhdy wosobne rowy při muri Niedańskeho kěrchowu su džensa zarosćene.

Stara wjesna dróha, kiž wjedže nimo fary dele do doliny, džensa njeje dlěša hač 200 metrow. Wona kónči we wodze. Tam, hdžež běchu něhdy burske statoki wsy Nieda, wupřestrěwa so nětko 200 ha wulki spjaty jězor rěki Witki. Hnydom niže fary započina so brjóh. Hory nawoženeho pěska tam leža a čakaja na to, zo bychu dželaćerjo z nich přijomny pobrjóh za kupanskich hošći stworili. Jězor je wuski, ale dohli. Na napřećiwym boku leža jednotliwe statoki – poslednje swědky Niedańskeho ratarstwa.

Zboka wjesneje dróhi steji bungalow při bungalowje. Jeničke zbywace štyri ➔

zastarske twarjenja so prawje do dowolnikarskeje atmosfery njehodža. Dwě stej šuli. Stara tu hižo steješe, hdyž je Tešnar 1862 do Niedy přišo. Na nowej je čitač lětoličba 1892. Ju je potajkim Tešnar na kóncu swójeho zastojnskeho časa dał nawiarić. Do wobeju je husto chodzil jako

naležnosće Mašicy Serbskeje a so wo to starał, zo bychu serbske knihy do ludu přišli. Tu je přihotował wudaće delnjoserbskeje biblije, je spisal swoje wobluhowane zběrki předowanjow, modlitwow a kěrlušow kaž tež sep dalších serbskich knihow a nastawkow. Tež serbskich hosći je tu witał,

Něhdyše farske kubto z faru a hródžu, w pozadku stara šula

šulski dohladowar, snadź je tu tež sam wučbu podawał. Wobě twarjeni so hišće wužiwatej, jedne jako hotel, tamne jako zarjad.

Zbytnej historiskej twarjeni słušatej tohorunja hromadže: fara a hródž. Mjez nimaj wupřestrěwa so wulki dwór. Dwě stronje dwora stej džensa pustej, tam drje běchu něhdy brónžne stali. Tešnar bě potajkim hospodarj na štyristronskim kuble. Štož bě cyrkej hižo wuprudžiła, farska ležownosć wobkruća: Nieda bě bohata wosada, kajkuž ju podobnu po cyłej Delnjeje Łužicy njenamakaš. „*Wo zemske dobytki ga njeběšo jomu žeden brach*“ – takle je něhdy Bramborski Casnik wo Tešnarju w Niedze pisał. Při wšěm derjeměću pak njeje tu lute zbožo wužiwał: Přernja mandželska zemř při porodže, druha po čezkej chorosći. Po někotrych lětach wudowstwa so třeci raz woženi, tola mandželska, kiž měješe jeho na stary dzeń wothladać, bórže po kwasu schori a bu sama pomocy potrěbna. Jeničke džěčo so Tešnarjej narodži, syn Pawoł, kiž sta so po smjerći nana z jeho naslědnikom jako Niedański farar.

Z tuteje fary sem je Tešnar nawjedował serbske žiwjenje w Delnjeje Łužicy, je rjadował

predewšěm přiwisnikow z jeho prjedawšeje Choćebuskeje wosady: „*Cesto su serbske žony z mojeje wosady ku mnjo woglědali do Niedeje*“.

Na farje je widžeć, zo je njewužiwana. Schody, po kotrychž z wjesneje dróhi horje ke chěžnym durjam stupam, su zekřiwnjene. Wokna w hornim poschodže zdadža so hišće z Tešnarjoweho časa być. Delnje wokna su zapowěšane, přez škatoby wuhladam zezawjacy chłódžak a tamny stary čapor.

Podam so do recepcije dowolnikarskeho centruma. Mojej rozmołwje z nawodnicu štyri dalje sobudželaćerki wćipne připoslušajaja. Njestanje so to husto, zo so wukrajnica sem zabłudži a so za zańdženosć praša. Zhonju wosud Tešnarjowej wosadneje wsy, kiž je so runja džesatkam wsow w serbskich kónčinach stała z woporom brunicy:

Božl dom w Niedówje – něhdy ewangelski, džensa katolski

Niedańske statoki su potepjene w spjatym jězorce rěki Witki. Wulka tafla wabi turistow ke kupanju a čoiłnikowanju.

1963 bu Niedów powodženy dla bliskeje brunicoweje milinarne w Turówje. Bórže po tym natwarichu tu wočerstwjenišćo za džělaćerjow brunicownje. Z fary bu hotel z – rjaneho kamina w přizemju dla – romantiskim mjenom „*Pod kamin-kiem*“. Bórže pak jewjachu so twarske brachi, nowa třecha bě trěbna, ale pjenjez njebě. 1975 dyrbeješe so hotel zawrěć. Po tym wužiwachu so delnje rumnosće hišće

Krajna wokoło Niedów: „*Kšasna jo tam ta strona, gorata a depata, poľna zelenych lukow a plodnych polow.*“

Fota: T. Malinkowa

wěsty čas jako wobchod a sklad, před něšto lětami pak so tež tole z wěstotnych přičin zakaza. Wobnowjenje njeje předwidžane, pjenjezy faluja. Kelko lět Tešnarjowa fara takle hišće wutraje?

Na moju proštwu ma nawodnica turistickeho centruma hižo kluč w ruce, zo by mi fara wotnutřka pokazała. Potom pak jón zaso wotložil, njezatajejo přičinu: Boji so, što móhla jako wukrajnica wo tym, štož tam widžu, do swěta trubić. Zamolwjejo so přeprasy mje sem na dowol.

Hač přeprašenje přiwozmu? Njecha so mi tak prawje kupać tam, hdžež bě něhdy Tešnar z fararjom.

T.M.

Sakska synoda

1. schadžowanje 25. krajneje synody Sakskeje wot 31. meje do 2. junija w Drježdžanach

Krajnocyrkwinske wjednistwo je mje jako zastupjerja Serbow do 25. krajneje synody powołało. Chcu zaso na zwučene wašnje přehlad wo džěle synody podać.

Na zahajenskich kemšach předowaše biskop Kreß w delnim džělu cyrkwyje Našeje knjenje. Wšitcy nowi synodalajo, kotřiž njesu hišće krajnej synodze přišlušeli, buchu na kemšach zawjazani.

Mjez 60 wolenymi sobustawami stej někak dvě třecínje nowych. Cyłkownje je 23 žonow w synodze. Mjez powołanymi synodalemi staj tež sakski minister za justicu dr. Thomas de Maiziere a brigadny general n. w. Wolfgang Gülich.

W Domje cyrkwyje zahaji najstarši mjez synodalemi – tónkróć bě to přeni raz žona, Rosemarie Köhler – přenje zeńdženje synody. Prezident krajneho sejma Sakskeje Erich Iltgen postrowi w mjenje knježerstwa synodu a přeješe jej wjele wuspěcha. Wón spominaše na konstituowanje sakskeho parlamenta před 12 lětami w runje tej samsnej žurli.

Pjatk so najprjedy cyły krajnocyrkwinski zarjad a potom wšitcy synodalajo skrótka předstajichu. Wyši krajnocyrkwinski rada Zweynert předstaji synodze wustawu sakskeje krajneje cyrkwyje a bratr Rolf Böttger, něhdyši prezident synody, rozloži džělowy porjad krajneje synody.

Sobotu wuzwoli so z wulkej wjetšinu hłosow zaso Gudrun Lindner z Weißbacha jako prezidentka synody. Wona je w 24. synodze wjele připóznača žnjała. Jako zastupjer teologow wuzwoli so superintendent Matthias Weismann z Borny, něhdyši farar we Wósporku, a jako zastupjerka lajkow Ursula Guder, wjesnanostka w Hirschfeldze. Nowi přisydnicy su matematicarka Barbara Gilbert z Drježdžan, socialna džětačerka Roswitha Mildner z Riesy, wučerka Ines Marx z Grauschwitz pola Grimmy a farar Albrecht Ehrler z Hrodzišća. Pruwowanje wólby je wunjesto, zo dyrbyja so wólby dweju synodalow wospjetować. Mjez nimaj je tež Ines Marx.

Dale su so wolili člonowo jednotliwych wuběrkow. Do dalokeje měry su so přeča synodalow wobkedźbowali. Ja sam sym zaso w socialnoetiskim wuběrku. Wuběrki su so sobotu skonstituowali, to rěka, předsydu, zastupjerja a dweju pismawjedźerjow wolili a tež hižo wo tym přemyslowali, kajke čezišća maja so wobdźětać a kak so na předležace zapodaća reaguje.

Wodźacy biskop VELKD, dr. Hans Christian Knuth, je nam nastaće a džělo VELKD rozkladat a na to skedźbni, zo so džělo z EKD zmysłapoňnje džěli a zo VELKD z přerěznej 0,18 % krajnocyrkwinskich wudawkow jara mało pjenjenz přetrjeba. Džělo na agendach a katechizmje, za dalekubtanje a za ekumenu so do wulkeje měry čestnohamtsce wukonja.

Prezidij 25. sakskeje krajneje synody (wotlěwa): farar Albrecht Ehrler (Hrodzišća), sup. Matthias Weismann (Borny, něhdy farar we Wósporku), Ines Marx (Grauschwitz), prezidentka Gudrun Lindner (Weißbach), Roswitha Mildner (Riesa), Ursula Guder (Hirschfelde) a Barbara Gilbert (Drježdžany)

Foto: M. Oelke

Postrowichu synodu mjez druhimi dr. Dittrich za katolsku cyrkej, bratr Jerzy Pilariski za ewangelsku cyrkej w Pólskej a bratr Pavel Stolař z Prahi jako člon prezidija synody ewangelskeje cyrkwyje českich bratrow. Wón přednjese słowo jeho synody k problematice wuhnaća sudetskich Němcow po wójnje z Čěskeje.

Njedzeli předowaše na kemšach w cyrkwi Třoch kralow biskop Kreß. Chór z młodostnymi ze wšelakich kónčin krajneje cyrkwyje zwjeseli kemšerjow z wuběrnym spěwanjom. Cyrkwinski hudźbny direktor a synodala Johannes Dickert z Wurzena měsacnje jónu z młodostnymi zwučuje.

Njedzeli wobzamknychu so tež tři cyrkwinske zakonje.

Wyši cyrkwinski rada a direktor diako-

nije Jochen Bohl zhladowaše w swojej rozprawje džakowny na džělo diakonije w poslednich 10 lětach. Tajke intensiwnje džělo njeje diakonija wot založenja 1848 sem dožiwiła. Ličba sobudźětačerjow je wot 2 500 na 15 000 rozrostła. Za někak jednu miliardu eurow

Zastupjer Serbow w sakskeje krajnej synodze: inženjer Handrij Wirth z Njeswaćidła

Foto: prywatne

je so twariło. Jochen Bohl skedźbni pak tež na hospodarski čiš přez priwatizowanje. Dokelž nima diakonija porno druhim konkurentam wulki kapital, njemóže tež chownje abo druge domy kupić.

W druhim džělu rozprawy napomina nas wšěch, zo dyrbi so žiwjenje z džěćimi bóle spěchowac. Spadowace ličby džěći su wohroženje za towaršnosć. Je wopačne myslenje, hdyž so praji, zo móže kóždy sam za sebje žiwy być. Tež wulka ličba bjezdžělnych njesmě so akceptować. Trjebamy wjace powabka do džěla. Wotstronić dyrbi so předčasne sadženje na rentu. Ludžo dyrbyja zaso džělo dóstać.

Nazymska synoda schadžuje so, da-li Bóh, wot 15. do 18. nowembra.

Handrij Wirth
serbski synodala

Zapozdžone wotegrono starkej

*z nimšćinu
pšizoš do města
a dalej*

*z englišćinu
pšizoš do Ameriki
a dalej*

*ze serbsćinu
pšizoš do
wutšoby swojeje
z njeju dožžoš wšuzi
a dalej*

Christiana Piniekowa

Njeswarske doškrabki (2)

Posledni zemjan w Njeswaćidle

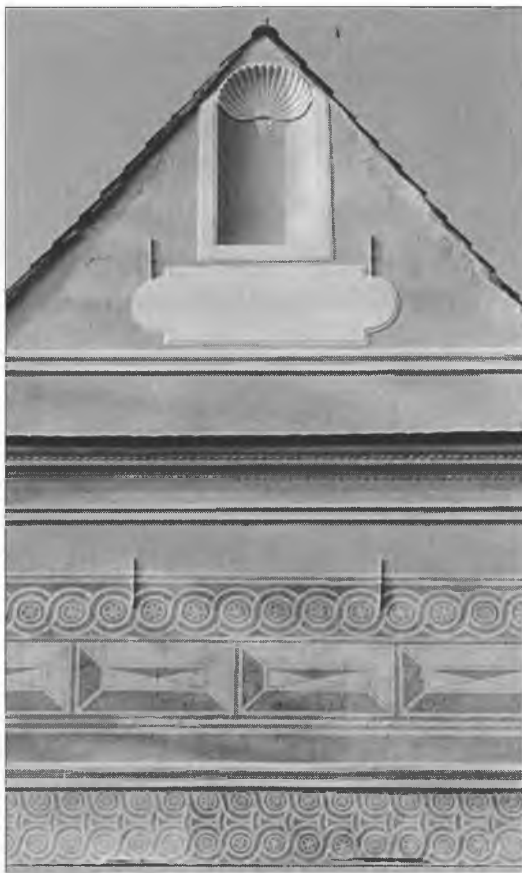
Jónu je so superintendent Wirth chětro hněwał. Wón je potom, kaž so džensa tak rjenje praji, swój frust do Pomhaj Bóh napisał. Njewěm, po kotrym puću bě ju dóstať, ale jednaše so wo knihu poslednjeho Njeswačanskeho knježka von Vietinghoff-Riescha z titlom „Letzter Herr auf Neschwitz – Junker ohne Reue“ abo nawopak. Či Vietinghoffojo su stara zemjanska šlachta a jich rowy sym na příklad před lětami tež w baltiskej Estniskej wuhladať. Posledni Njeswačanski zemjan rysowaše w swojej knize mjez druhim tež něhdyši poměr mjez knježkom a wosadnym fararjom. Tón přěni měješe jako patron cyrkwy resp. jako kolator poslednje a rozsudne słowo tež při wobsadženju farskeho městna. To bě knjez Vietinghoff-Riesch mi so zda z wěstym dosćčinjenjom wuzběhowať a nimo teho bě zaso stare blady wo smjerći zastužbného němsko-serbskeho fararja Jana Wałarja (1860–1921) wuryť a wohrěwať spytať, zo bě pječa na njeprírodné wašnje zemřěť. Wirthowa recensija abo replika bě selena byta, ale wěcowna a prawa wotmołwa na tajke přístodženja.

Z připołdnišich bjesadow

Gerhard Wirth njeslušeše do tych ludźi, kotřiž so na komunistow a jich činki jenož puzolachu a huntorjachu. Widžeše we nich swojich bratrow, předewšěm hdyž so runja jemu za Serbstwo zasadźowachu. Ja so tuž njedziwam, zo mi w swojim poslednim lisćiku wot hodownika 1999 pisaše: „Komunizm měješe sprawny wotpohlad, Serbstwo zdźeržeć ... Maće zrozumjenje za moje mysle.“ Jako bě Wirth hišće w swojim zastojnstwje, njeběchu jemu jeho tolerantnosć, kotruž jenož njeprědowaše, mytowať směli a móhli. Bě pak wšeje česće hódne, zo jemu naposledk poslednju česć wopokazachu a jeho sobu k rowu přewodźachu, nětko, hdyž smy wšitcy dohromady wot kwakle diktatury wuswobodzeni.

Džens směmy wo tym rěčeć a pisać, zo slušeše cyrkej, ewangelska runje tak kaž katolska, do najbóle wobstražowanych a wobčušlowanych institucijow bywšeho němskeho stata džělačerjow a ratarjow. Tež wo tym, štož farar Wirth takle rěčeše a činješe, je so wotpowědnym instancam rozprawjało. A tón wbohi čłowjek, kiž na příklad 1960 ze Serbskeho cyrkwinskeho dnja w Minakale Wirthowe wěrnosći wot-

powědowace zwěsćenje kolportowaše, zo je stat přečiwo cyrkwi a zo su buram wšitko zebrali, ale zo jim najwjětše kubło, mjenujcy wěru, wzać njemóžeja a zo je namóčna kolektiwiwizacija na tym wina byta, zo je so w našich serbskich swójbach wjace pta-kało hač za čas druheje swětoweje wójny, dyrbať sej džensa, je-li hišće žiwy, wo hłowu přimnyć!

Rjenje ponowjene swisle Božeho domu w Njeswaćidle.

Tež wo takjich łoskoćiwych temach smój sej w připołdnišej přestawce w zastojnskej stwě so do mjehkeju křesłow sydneyši powědať. Jónu so mje bratr Wirth prašeše: „Što budže, hdyž so Was za mnu prašeć budžeja?“ Tajke něšto džě njebě docyla z porstow wucycane byto. Byrnjež

Napisy při zachodže na stary kěrchow při cyrkwi w Njeswaćidle. Bohužel pobrachuje na prawym słowčko „su“.

běchu mi na druhim městnje wobsweđčili, zo so za marxista-leninista njehodžu, tak bě zas na druhim boku při wšěm a runje tehodla wšo a wšitko móžno. Někajke hroženje abo lestne wabjenje z pjenjezami abo z wuhladam na postup w powołanju ...

Najskerje, ně, zawěsće měli my naposledk tola z tymi, kotřiž su sej do „jich“ pasli zalězli, smilniši być hač z tymi, kotřiž su nam tole wšitko naparali.

Čišćane słowo dyrbi do luda

Wjele je so w NDRskim času pisało a čišća-ło, serbsce, tola poměrnje mało za naš křesćanski lud.

Wulke zbože bě za mnje byto, zo zwisowaše džěto w superintendenturje tež z wudawanjom našeho Pomhaj Bóh. Rady sym pisať a přelažowať, špihelowať a korektury čitať. Husto smój so při tym na lektoracensora mjerzať. Džensa pak wšitko z hinašimaj woćomaj widziš. Što ha smy sej jako tak mały narodžik pod wuměnjemi, kajkež je mějachmy, chcyli? Dyrbješe traš naše tak a tak hižo skromne łopjenko tež hišće z wulkimi bělymi blakami wuchadžeć kaž we wosomdžesatych lětach z chwilemi Berlinski tydženik „Die Kirche“? A čí bruni mócnarjo běchu z nami tola čisće hinak wobchadźeli a zachadźeli, byrnjež běše tehdom tón abo tamny serbski redaktor hdys a hdys swoje pjero do sudobja z brunejušku tunknyť.

Hdyž bě čišćernja tež skónčnje Pomhaj Bóh zhotowiła, donjesech pakćiki a wobalki na póstawy zarjad, hdžež so přećelna Njeswačanska póstawnica knjeni Klautcyna wo jich rozestanje staraše.

Bórze slušach ja sam do ludźi, kotřiž mėsac wob mėsac na naš serbski mėsacnik čakachu a na tajke wašnje zwiski do Serbow wobchowachu.

Sym to, štož sym napisať, „Njeswarske doškrabki“ mjenowať. Tola to wšak poprawom njetrjechi, přetož wo tymle krótkim, ale spomóžnym času hodžať so hišće wjele pisać a předewšěm wo wonym njewšědnym mužu, kotrehož mjeno je za mnje identiske z mjenom wosady, w kotrejž bě tři lětdžesatki skutkowať.

Hinc Šofta
(Kónc)

Powěšće

Brunicowa jama je wot 1982 do 1990 spóžřela 38 statokow we Wochozach. 187 wjesnjanow zhubi swoju domiznu. W spominanju na to postaji LAUBAG nje-dawno wopomjatny kamjeń a Informacisku taflu. Při wotkryću wobdźěllitej so Mandy a Claudia Domel we Wochožanskej swjedźenskej drasće młodych holcow a wudatych žonow.

Foto: E. Bigonowa

Wojerecy. Třo studenća a dwaj wučerjej university Concordia w texaskim Austinje přebywachu nje-dawno na wopyće w ewangelskim gymnaziju Johanneumje we Wojerecach. Mjez woběmaj kubłanišcomaj wobsteja hižo něšto lět partnerske zwiski, kiž zložuja so na dvě zhromadnosći: nabožny profil kubłanja a zwjazanosć ze serbskim pochadom.

Nowa Niwa. Z małej swjatočnosću wotewri so 28. junija přenja WITAJ-skupina w tamnišej pěštowarni. Wosom holcow a hólcow tam nětko serbsce wuknje.

Budyšin. Składnostnje tysačlětneho jubileja města wotmě so sobotu, 29. junija, Džeń cyrkwjow w Budyšinje. Přez cyły džeń mějachu zajimcy składnosć, sej wobhladać Bože domy, kěrchow a wšelake cyrkwinke institucije a zarjady w měsće. Po Michalskej cyrkwi wodžeštaj hosći farar Malink a cyrkwinski předstejičer M. Wirth. K zakónčenju dnja zeńdže

Pomhaj Bóh
časopis ewangelskich Serbow

Wudawačelej: Serbski wosadny zwjazk, Serbski kěrchow/Wendischer Kirchhof 1, 02625 Budyšin/Bautzen; Serbske ewangelske towarstwo z.t., Čornobohska/Czornebohstr. 12, 02625 Budyšin/Bautzen

Redaktorka: Trudla Malinkowa, Goethowa/Goethestraße 40, 02625 Budyšin/Bautzen (tel./fax: 0 35 91/60 07 11)

Čišeć: Čišećernja DELANY tzwr w Njeswaćidle
Postvertriebsnummer: F 13145

Zhotowjenje a rozšěrjenje: Ludowe nakładnistwo Domowina, Tuchmacherstr. 27, 02625 Bautzen

Přinoški a dary: Serbske ewangelske towarstwo, Konto-Nr. 1 000 083 167, Kreissparkasse Bautzen, BLZ 855 500 00

Pomhaj Bóh wuchadza měsacnje. Spěchuje so wot Załožby za serbski lud. Lětny abonement plaći 8 €.

so nawječor wjele stow kemšerjow k ekumeniskej Božej službje w ewangelskim džělu Pětr-skeje cyrkwy, kotruž nawjedowaštaj sup. Pappai a farar Šćapan a na kotrejž přédowaštaj sakskej biskopaj Kreš a Reinelt. Za wulku ličbu přitomnych serbskich kemšerjow wšak bě jara zrudžace, zo je so na tutej wurjadnej cyrkwin-skej swjatočnosći dospołnje na Serbow zabyto.

Brjazyna. 30. junija swjećeše tudy něhdže 40 kemšerjow delnjoserbsku Božu službu. Přédował je Juro Frahnaw z Picnja, čitanje měješe Siegfried Malk ze Smogorjowa. Kemšam přizamkny so zhromadne kofejpiče we wosadnym domje.

Bukecy. Na swojim lětušim wulěće, kiž wotmě so 6. julija, wopytachu samostejacy ze serbskich katolskich wosadow mjez druhim Bukečanski Boži dom. Tam dóstachu krótki přehlad wo znatej bitwje pola Bukec.

Rogow. Wot 6. do 15. julija zarjadowaše Choćebuska ewangelska cyrkej w Rogowje 13. mjez-yzarodne młodžinske lěhwo. Wobdźěli so 75 młodostnych z Pólskeje, Letiskeje, Litawskeje a z Łužicy. Brunicy dla maja Rogowčenko hač do 1. oktobra 2003 swoju wjes wopuścić a so do „noweho Rogowa“ pola Baršća přesydlíc.

Biskopaj Joachim Reinelt (nalěwo) a Volker Kreš na ekumeniskich kemšach składnostnje tysačlětneho jubileja Budyšina 29. junija w Pětrskej cyrkwi Foto: M. Bulank

Bart. Ze swjedźenskimi kemšemi je so nje-dželu, 7. julija, farar Joachim Philipp wot Bart-skeje wosady rozžohnował. Wón je so podał na předwuměnk a přesydlil so do Hbjelska. Farar Philipp je wot lěta 1971 w Barće skutko-wač, wón bě z přemim němskim duchownym tudyšeje wosady. Jeho zastojnski předchadnik bě był serbski farar Gerhard Renč, kotryž je wosadze wot lěta 1932 hač do lěta 1966 slu-žił. Po wotchadze fararja Philippa so Bartska wosada hižo znowa njewobsadzi, ale zastara so wot susodneju fararjow w Hrodžišću a Wó-sporku.

Dary

W juniju je so darilo za Serbsku superintendтуру 100 €. Na Serbskim ewangelskim cyrk-winskim dnju je so nahromadziło 1 713,63 € a 310,00 Kč kolekty, z kotrejž zbywa po zaruna-nju wšěch wudawkow 410,69 € za serbske naležnosće. (**Přispomnjenje:** Dary, kiž w juniju za wobnowjenje Michalskeje taflje w Budyšinje dóndžechu, so w zwisku ze zakónčenjom zběrki hižo w zašłym čisle wozjewichu.)

Přeprašujemy

- 04.08. 10. njeđzela po swjatej Trojicy**
10.00 kemše w Budyšinje w Michalskej (farar Malink)
11.45 nutrnosć w serbskim rozhłosu (farar Malink)
- 18.08. 12. njeđzela po swjatej Trojicy**
11.45 nutrnosć w serbskim rozhłosu (farar Malink)
- 01.09. 14. njeđzela po swjatej Trojicy**
10.00 kemše z Božim wotkazanjom w Budyšinje w Michalskej (farar Malink)
11.45 nutrnosć w serbskim rozhłosu (farar Malink)

Spominamy

Před 65 lětami, dnja 22. awgusta 1937, wuńdže poslednje dowójske čisło časopisa **Pomhaj Bóh**. Dalše wuchadženje nacionalsocialisća zakazachu, serbska čišćernja w Serbskim domje na Lawskich hrjebjach w Budyšinje bu zawrjena. Wot zakaza běchu tež serbske knihy, nowiny a dalše časopisy potrjehene. Jeničce Katolski Posoł, kiž so w swójskej Donnerhakec čišćerni Před šulerskimi wrotami w Budyšinje čišćeše, smědžeše hišće hač do lěta 1939 wuchadžeć. Zakazej serbskeho čišćaneho slo-wa a serbskeho towarstwoweho žiwjenja sčě-howachu w přichodnych lětach dalje represalije brunych mócnarjow napřečo Serbam. Hač na serbske kemše, kiž so we wjele ewan-gelskich wosadach hišće swječachu, bě cyłe serbske zjawne žiwjenje podušene.

Posledni dowójski redaktor Pomhaj Bóh bě wot lěta 1917 hač do zakaza w lěće 1937 był farar Korla Wyrgač w Nosaćicach (1883–1956). Hakle wot hód 1950 smědžeštej časopisaj ewangelskich a katolskich Serbow zaso wuchadžeć.